

УКРАЇНСЬКА ДОКУМЕНТНА СПАДЩИНА В КАНАДІ: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Х.М. Вінтонів

Проаналізовано структуру, методичку пошуку, інформаційне наповнення веб-ресурсів, які презентують спадщину українських канадців у мережі Інтернет; здійснено класифікацію веб-ресурсів за установами-утворювачами

Ключові слова: веб-ресурси, Інтернет, Канада, оцифрування, українська спадщина, українські канадці

THE UKRAINIAN DOCUMENT HERITAGE IN CANADA: REPRESENTATION ON THE INTERNET

Kh.M. Vintoniv

The structure, search methods, informational content of web resources which represent the Ukrainian Canadians' heritage on the Internet are analyzed in the article. The web resources are classified according to the institutions which have created them

Keywords: web resource, Internet, Canada, digitization, Ukrainian heritage, Ukrainian Canadians

Історія українців за кордоном знаходить дедалі ширше відображення в сучасних соціогуманітарних дослідженнях, і, відповідно, в історіографії. Така зацікавленість українською діаспорою (яку можна пояснити довготривалим періодом цілеспрямованого замовчування даної проблематики в радянській науці) спричинила появу великої кількості українознавчих осередків як в Україні, так і за її межами, більшість з яких представлені власними веб-сайтами в глобальній інформаційній мережі Інтернет. Крім того, сучасні інформаційні технології дали можливість порівняно швидко оцифрувати значний масив документів, які донедавна зберігалися на традиційних носіях інформації. Цифрова форма подання інформації дає змогу

вітчизняним науковцям переглядати й опрацьовувати у режимі он-лайн мільйони документів, які акумульовані в різних установах Канади і є надзвичайно цінним джерелом знань про переселенців з України як невід'ємної складової нашої історії.

Українська діаспора в Канаді, яка є однією з найбільш чисельних і організаційно згуртованих у світі, незмінно привертає увагу багатьох дослідників. Сплеск інтересу до історичного минулого і сьогодення українських канадців співпав з проголошенням незалежності України 1991 р. і майже одночасним відзначенням на державному рівні 100-річного ювілею з часу започаткування першої хвилі трудової еміграції в Канаду із західноукраїнських земель. Працьовиті українські канадці, зберігаючи хліборобські традиції свої предків, зробили вагомий внесок в освоєння і розвиток величезних територій країни, перетворивши їх на високопродуктивні осередки аграрного виробництва (навіть за часів розквіту соціалістичної економіки уряд СРСР постійно закуповував збіжжя в Канаді), багато вихідців з України та їхніх нащадків у Канаді стали відомими політичними і державними діячами, прославилися в бізнесі, науці, культурі, спорті. Їхня документна спадщина становить значний науковий інтерес.

Значний внесок у дослідження значної за кількістю документів архівної україніки в Канаді зроблено в останні роки групою науковців на чолі з першим заступником Голови Державної архівної служби України, д.і.н., проф. Іриною Матяш. Одним із вагомих результатів пошукової роботи став вихід у світ першого комплексного довідника про українську культурну спадщину в Канаді, частина матеріалів якого базується на інформації, оприлюдненій на веб-сайтах багатьох канадських інституцій [1]. Проте, в наукових розвідках питання про віртуальну архівну україніку в Канаді наразі не досліджувалося, тому ця тема за сучасної доби відчутного зростання обсягів інформації, саме завдяки глобальній мережі Інтернет, набуває безперечної *актуальності*.

Метою статті є аналіз веб-ресурсів канадських установ для виявлення оцифрованих першоджерел, що стосуються життя і діяльності українських канадців.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній уперше зроблено спробу систематизувати інформацію про українську документну спадщину, яка представлена на веб-сайтах установ Канади.

Під час дослідження було здійснено групування веб-ресурсів за профілем діяльності установ-утворювачів, а саме:

1. Веб-ресурси самостійних установ, що виконують функції зберігачів писемних джерел, тобто бібліотек, архівів, музеїв (Бібліотека та Архів Канади, Провінційний архів Альберти, Архів Гленбоу, музей «Село спадщини української культури»).

2. Веб-ресурси спеціалізованих українознавчих установ, які функціонують при університетах (Центр українського та канадського фольклору ім. Петра та Дорис Кулів при Альбертському університеті, Архів та Спеціальні колекції при Манітобському університеті).

3. Веб-ресурси самостійних українських наукових інституцій (Осередок української культури й освіти).

4. Веб-ресурси професійних організацій (Товариство архівів Альберти, Комітет архівів Саскачевану).

Розглянемо тепер перелічені інституції зосібна.

Бібліотеку та Архів Канади (Library and Archives Canada)¹, що знаходиться в м. Оттаві, створено 2004 р. шляхом об'єднання двох відомих канадських установ – Національного архіву Канади та Національної бібліотеки Канади. Тут знаходяться на зберіганні: понад 71 000 год.² коротко- та повнометражних художніх та документальних фільмів, німого та звукового кіно, чорно-білих та кольорових фільмів, найстаріші з яких датуються 1897 р.; понад 2,5 млн архітектурних рисунків, планів та карт, деякі з них датуються XVI ст.; приблизно 3,18 млн мегабайтів інформації в електронному вигляді, які включають понад 26 000 одиниць канадських періодичних видань та книг, що доступні в режимі он-лайн; понад 21,3 млн фотографій, починаючи з 1850-х рр.; понад 270 000 год. відео- та аудіозаписів; понад 343 000 творів мистецтва; майже 200 000 різних записів на дисках; портрети понад 1 млн. канадців, починаючи з 1689 р., та багато інших унікальних документів [10].

Як зазначено в Акті Бібліотеки та Архіву Канади (далі – БАК), однією з її головних місій є придбання та збереження документальної спадщини Канади, а також донесення цієї спадщини до канадців та всіх тих, хто цікавиться Канадою [8]. Саме досягненню цієї мети і сприяє веб-сайт установи, який знаходиться за адресою – <http://www.collectionscanada.gc.ca/index-e.html>. Зі 117 віртуальних виставок та 82 баз даних, які розміщені на веб-сайті, з темою «канадські українці» найбільше пов'язані 3 віртуальні виставки та 7 баз даних [5]. Зупинимось детально на віртуальних виставках, серед яких виділяють такі³:

1. *«Процес переселення і поселення. Канадський досвід іммігрантів»* (Moving Here, Staying Here. The Canadian Immigrant Experience). Он-лайн виставка складається з трьох рубрик:

а) *«Імміграція в документах»* (The Documentary Trail), яка презентує з фондів БАК: друковані реклами й оголошення, які розповсюджувалися в різних країнах світу з метою заохочення до імміграції в Канаду; путівники для іммігрантів; урядові правила та постанови з питань імміграції; подорожні документи; списки пасажирів; посвідчувальні документи переселенців; щоденники та спогади іммігрантів; фотографії іммігрантів, які були зроблені на замовлення уряду Канади для рекламування успішності заселення безкрайніх канадських прерій за кордоном у 1880-1920 рр.; документи про передачу державної землі поселенцям;

¹ У статті тут і далі спочатку наводиться український переклад назви, а в дужках – назва мовою оригіналу (англійською мовою).

² В архівах Канади тривалість показу (звучання) кіно-, відео- та аудіодокументи обліковується в годинах.

³ Усі дані в статті подано станом на 16.01.2011 року.

б) «Сліди минулого» (Traces of the Past), яка охоплює період з 1800 р., коли був ухвалений перший офіційний документ стосовно імміграції до Канади, до 1930 р., коли уряд в умовах Великої Депресії значно обмежив трудову імміграцію до Канади. Матеріали у рубриці згруповані за хронологією у трьох напрямках: «Директиви» (Directives) (документні свідчення про політику уряду стосовно іммігрантів у вигляді актів, звітів, угод, буклетів, памфлетів у ЗМІ тощо); «Дискусії» (Debates) (висвітлення позиції канадців щодо іммігрантів у статтях, листах, резолюціях тощо) та «Мрії» (Dreams) (особисті листи, спогади, щоденники іммігрантів, родинні фото, телеграми тощо);

в) «Пошук іммігранта» (Find an Immigrant), в якій подаються рекомендації про те, як віднайти того чи іншого іммігранта за допомогою списків пасажирів суден, що прибували до Канади (1865-1935 рр.), та різних баз даних БАК.

2. «Канадський захід» (The Canadian West). Тут українці представлені в контексті загальної європейської імміграції у західні провінції Канади. Веб-виставка містить майже 200 фотографій із фондів БАК, які згруповано за трьома рубриками: «Сподівання» (Anticipation) (до утворення Канадської Конфедерації у 1867 р.), «Налагодження зв'язків» (Contact) (з моменту утворення Конфедерації до початку 1900-х рр.) та «Домівка» (Accommodation) (до 1930-х рр.).

3. «Дитячий сайт про канадські поселення» (The Kids' Site of Canadian Settlement), який розроблений для дітей віком від 4 до 6 років для кращого розуміння канадської культури та матеріальної й духовної спадщини громадян Канади. Серед 18 громад, які представлені на веб-сайті, є також і українська. Рубрика про українців містить такі підрубрики: «Вступ» (Introduction), «Історія» (History), «Щоденне життя» (Daily Life), «Культура» (Culture), «Довідкова література» (References).

Серед баз даних (далі – БД) насамперед слід назвати ті, в яких тієї чи іншою мірою репрезентовані документи, що стосуються українських канадців:

1. БД «Фільм, відео та звук» (Film, Video and Sound), яка містить приблизно 256 тис. описів до фільмів, відео- та аудіодокументів із фондів БАК, з яких 314 української тематики⁴.

2. БД «Веб-архів уряду Канади» (Government of Canada Web Archive). З 2005 р. БАК розпочав програму щодо архівного збереження веб-ресурсів Федерального уряду Канади і на сьогодні веб-сайт установи вміщує понад 170 мільйонів цифрових об'єктів та 7 терабайтів даних. Розширений пошук можна здійснювати за ключовим словом, адресою ресурсу в мережі Інтернет (URL), форматом даних (PDF, DOC, HTML, фотографія, відео) або датою архівації.

---

⁴ У параметрах розширеного пошуку за назвою (title) потрібно вказати слово «Ukrainian».

3. «*Фотографії Канади*» (Images Canada) – це база даних із тисячами світлин, які формують історичну пам'ять Канади. Якщо задати в межах розширеного пошуку по предметах (subject) слово «Ukrainian», то БД виводить 88 чорно-білих фотографій.

4. БД «*Хроніки нації: Газета Канади*» (A Nation's Chronicle: The Canada Gazette), яка містить оцифровані випуски «Газети Канади» (Canada Gazette)⁵ з фондів БАК у форматах PDF або GIF. Починаючи з 1916 р., слово «Ukrainian» згадується в газеті 850 раз.

5. БД «*РІКА: база даних канадської дитячої літератури*» (РІКА: Canadian Children's Literature Database) презентує 35 000 описів книг, з яких 74 – з української тематики⁶.

6. БД «*Портал канадських дисертацій*» (Theses Canada Portal) подає інформацію про 23 захищені дисертації з української тематики, наприклад, дисертації Радомира Білаша, Френсіс Свирипи, Андрія Нагачевського, Уляни Головач-Аміот, Ірини Мельник та ін.⁷

7. БД віртуальної виставки «*Канада у фотооб'єктиві: пам'ять на фотографіях*» (Framing Canada: A Photographic Memory) містить 136 документів 1895-1954 рр., що стосуються українців⁸.

У сховищах *Провінційного архіву Альберти* (Provincial Archives of Alberta) в м. Едмонтоні знаходяться мільйони першоджерел з історії провінції: 2,2 млн фотографій, 67 000 карт, 5 600 метрів приватних текстових документів, 30 000 архітектурних рисунків, 56 000 годин аудіозаписів та 68 000 год. кінодокументів. Архів також є офіційним сховищем для 42 000 метрів текстових документів уряду Альберти [12].

На веб-сайті Архіву в рубриці «*Фотоколекція*» (Photo Collection) можна переглянути 249 фотографій, які висвітлюють духовне, освітнє, культурне, громадське, сільськогосподарське життя українських родин на канадських преріях і які хронологічно охоплюють майже 100 років (1894-1989 рр.)⁹ [13]. Описова стаття майже до кожного фото складається з таких елементів: назва; шифр; анотація; автор; дата створення; предметні рубрики (наприклад, багатокультурність, родинне та особисте життя, мистецтво, релігії, громадські події, організації, будівлі та пам'ятники, імміграція та господарства поселенців тощо); імена осіб, які зображені на фото; фізичний опис (чорно-білі або кольорові фотографії); розмір фото. Найдавніша фотографія датується 1894 р., на якій, згідно з надписом, зображено Івана Пилипіва з родиною – одного з перших українців, який іммігрував до Канади в 1891 р.¹⁰

---

⁵ «Canada Gazette» є офіційною газетою уряду Канади, що виходить з 1841 р.

⁶ У параметрах пошуку за предметами (subject keyword) потрібно вказати ключове слово «Ukrainian».

⁷ У параметрах базового пошуку за предметами (subject keyword) потрібно вказати ключове слово «Ukrainian». Якщо задати пошук за назвою (title keyword), БД знаходить 146 дисертацій.

⁸ Ключове слово (keyword) в параметрах базового пошуку – «Ukrainian».

⁹ Для перегляду документів у рубриках «Фотоколекція» та «Мультимедійна колекція» необхідно задати в параметрах базового пошуку слово «Ukrainian».

¹⁰ 1891 р. мешканці галичанського села Небиліва (Західна Україна) Іван Пилипів та Василь Єленьк поселились у околиці м. Брудергайм, що за 80 км на північний схід від м. Едмонтона в провінції Альберті. Вони фактично започаткували першу хвилю української імміграції до Канади [3, 113].

Рубрика *«Мультимедійна колекція»* (Multimedia Collection) містить 17 аудіозаписів та 67 відеозаписів українською та англійською мовами, які відтворюють щоденне життя канадських українців (концерти, ювілеї, бенкети, фестивалі, церковні служби, весілля, паради тощо) [13]. Описова стаття до аудіо- та відеодокументів складається з назви, шифру, анотації, дати створення. Більшість відеозаписів пов'язана з родиною Федоруків. Хронологічні рамки документів охоплюють 1950-1980 рр., однак у більшості документів дата створення не зазначена.

750 світлин відомого фотографа, педагога, громадського діяча Николи В. Гавінчука представлено в рубриці *«Урядові та приватні документи»*¹¹ (Government and Private Records). Фото репрезентують різні аспекти життя української спільноти в провінціях Канади – Альберті, Британській Колумбії, Онтаріо, Саскачевані, Манітобі – з 1919 р. по 1948 р. [13]. Загалом у рубриці, при зазначенні в параметрах розширеного пошуку предметного заголовка (subject heading) «Ukrainian», видається інформація про 54 документи.

*Архів Гленбоу*¹² (Glenbow Archives) в м. Калгарі є найбільшим неурядовим канадським архівосховищем, в якому зберігається величезна колекція документів понад 3000 осіб, родин, клубів, шкіл, фірм, організацій в м. Калгарі, Південній Альберті та Західній Канаді [16]. На веб-сайті установи каталог *«Архівні фотографії»* (Archives Photographs) презентує 86 000 фотодокументів, з яких 115 – української тематики¹³ [15]. Це переважно світлини, датовані 1899-1971 рр. з українськими церквами, будинками, танцювальними, театральними та музичними колективами, українцями в національних костюмах, шахтарями, учнями та студентами, весільні фото тощо. Анотація до кожної фотографії містить такі елементи: номер фотографії, назва, дата, фотограф/ілюстратор, примітки (анотація), предметні рубрики.

Одним із найважливіших і найактивніших осередків українознавчих досліджень та освіти в Канаді є *Центр українського та канадського фольклору ім. Петра і Дорис Кулів* (Peter and Doris Kule Centre for Ukrainian and Canadian Folklore), який діє при Альбертському університеті з 2001 р. На веб-сайті Центру представлено 4 мультимедійні веб-ресурси, які охарактеризовані нижче [19].

Архів українського фольклору імені Богдана Медвідського (Bohdan Medwidsky Ukrainian Folklore Archives) заснований 1977 р., коли відомий учений, проф. Б. Медвідський зібрав перші студентські проекти з польових досліджень у рамках вивчення курсу з українського фольклору в Альбертському університеті. Зібрання Архіву вміщує понад 35 000 од. зб., серед яких: задокументовані результати польових досліджень з українського фольклору в Канаді (аудіо- та

---

¹¹ Для перегляду фотографій Н. Гавінчука в рубриці «Урядові та приватні документи» необхідно задати в параметрах базового пошуку слово «Gavinchuk».

¹² Назва Музею походить від сільської місцевості, що розташована в південній частині провінції Альберти в муніципальному окрузі Рокі В'ю Каунті.

¹³ Для перегляду документів необхідно задати в параметрах пошуку ключове слово (keyword) «Ukrainian».

відеодокументи), документи усної історії, рукописи, фотодокументи, програми досліджень, колекції грамплатівок, книги, часописи, журнальні та газетні вирізки [3, 125-129].

У мережі Інтернет розміщено пошукову базу даних Архіву, де є описи до майже 23 000 документів [18]. Звичайний пошук за колекцією можна здійснювати за такими параметрами: ключове слово; ім'я/прізвище особи чи назва організації; тема (сільське господарство, архітектура, мистецтво, вірування, вбрання, ремесла, культурні інституції, їжа, виконавське мистецтво, обряди та церемонії тощо) чи номер доступу. Розширений пошук можна здійснювати в таких колекціях:

1. «Комерційні записи» (Commercial Recordings), яка містить описи майже 5 300 альбомів і 13 000 пісень та музичних уривків з українською музикою. Для пошуку необхідно ввести назву, виконавця, марку фірми, яка випустила альбом, місце запису, дату запису.

2. «Фотоколекція» (Photo Collection) вміщує анотації понад 3 500 світлин, які документують життя українців у Канаді. Пошук у колекції здійснюється за такими параметрами: ключове слово; об'єкт на фото; фотограф; місце, де зроблено фото; дата.

3. «Польові записи» (Field Recordings), яка складається майже з 1000 документів. Пошук здійснюється за назвою, інтерв'юером, респондентом, місцем інтерв'ю, датою запису.

4. «Публікації» (Publications). Параметри пошуку: тип публікації (книга, журнал, дисертація), назва, автор/редактор, номер у каталозі Бібліотеки Конгресу, дата [18].

Веб-ресурс *«Звукозаписи з українського фольклору»* (Ukrainian Folklore Sound Recordings) був ініційований професором Альбертського університету, в.о. директора Центру фольклору ім. Петра та Дорис Кулів Наталією Кононенко. Починаючи з 1998 р., вона здійснювала дослідження в центральній частині України (Черкаській, Київській, Чернігівській областях, частково на Полтавщині), де записала майже 200 годин інтерв'ю про українські звичаї та традиції.

На веб-сайті ці інтерв'ю згруповано в 21 рубрику, де їх можна прослухати он-лайн: «Обряд/Свято», «Народження», «Хрестини», «Пострижини», «Дитина», «Хвороби/Лікування», «Прикмети/Повір'я/Табу», «Домовик/Нечиста сила/Відьма», «Проводи до армії», «Вечорниці/Досвітки», «Весілля», «Похорон», «Ікона», «Народна поетична творчість», «Пісні», «Молитва», «Апокрифа», «Легенда», «Наратив», «Притча», «Казка». Кожна рубрика поділяється на кілька підрубрик. Наприклад, рубрика «Молитва» містить такі підрубрики: «Ангел-охоронець», «В дорогу», «Дитяча молитва», «За дощ», «Отче наш», «Поминальна», «Проти грому», «Св. Духа», «Сон Божої Матері», «Ходила Божа Матір». Описова стаття до кожного інтерв'ю включає такі елементи: номер/назва запису; прізвище інтерв'юера (ініціатор дослідження переважно є д-р Наталія Кононенко); назва проекту; дата інтерв'ю; носій інформації (касета, CD); обсяг інтерв'ю; місце/назва села; інформація про респондента (прізвище, ім'я та по батькові, дата народження) [20].

Веб-сайт «Виставка українських весіль» (Ukrainian Wedding Exhibit) складається з таких рубрик: «Весільні традиції в Україні» (Wedding Traditions in Ukraine); «Українсько-канадські весілля» (Ukrainian Canadian Weddings); «Відеокліпи» (Video Clips) (про весілля в буковинському селі Топорівці на Івано-Франківщині та весілля українських канадців); «Відгуки» (Reflections); «Ресурси для вчителів» (Teacher Resources); «Бібліографія» (Bibliography); «Глосарій» (Glossary). Фото- та відеодокументи демонструють багаті та колоритні традиції українських весіль, показують, як ці традиції змінилися з часом та влилися в русло загальноканадського життя [22].

Проект «Український традиційний фольклор» (Ukrainian Traditional Folklore) був розпочатий 1987 р., коли канадські дослідники вперше отримали можливість здійснювати свої дослідження в Україні. Проект репрезентований в Інтернеті цікавим веб-сайтом, що використовується як навчальний посібник у багатьох освітніх закладах світу (автор – проф. Наталія Кононенко). На сьогодні тут подано матеріали з центральної частини України (Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Київської областей); нещодавно також додано матеріали з Волині (Західна Україна) та канадської провінції Альберти [21].

У рубриці «Українсько-канадський фольклор» (Ukrainian-Canadian Folklore) фото- та відеодокументи демонструють багату українську спадщину у провінції Альберті. Рубрика містить такі підрубрики: «Церкви Альберти» (Alberta Churches); «Писанки м. Едмонтон» (Edmonton Pysanky) (586 фотографій з колекцій Д. Горняткевича, Н. Таланчук, І. Дженіс, М. Маковської); «Кераміка з колекції Андрія Кунди» (Kunda Ceramics)¹⁴; «Традиційна їжа» (Traditional Foods) (фото та відео, що демонструють процес приготування Великодньої паски) та «Традиційне ремесло» (Traditional Crafts) (фото та відео про виготовлення ляльки-мотанки). Цікавинкою в підрубриці «Церкви Альберти» є віртуальний огляд інтер'єрів двох церков – Православної церкви Св. Антонія (Едмонтон) та Української католицької церкви Зіслання Св. Духа (Брудергайм) [21].

Музей «Село спадщини української культури» (Ukrainian Cultural Heritage Village) – це український культурно-освітній центр під відкритим небом (скансен) на схід від м. Едмонтон, куди із східно-центральної частини Альберти було перевезено та на місці відреставровано понад 40 українських автентичних будівель у тому вигляді, в якому вони перебували на початку ХХ ст. Музей заснований 1971 р. нащадками перших переселенців до Альберти і нині є власністю провінційного уряду Альберти [2, 208-229].

У мережі Інтернет Музей представлений у вигляді веб-путівника українською та англійською мовами, який знайомить відвідувачів з історією, культурою та побутом українських канадців. Англійський веб-путівник складається з таких елементів [17]:

---

¹⁴ Більшість керамічних виробів походить з гуцульського села Пістинь Косівського району Івано-Франківської області.

1. 12 карт східно-центральної частини Альберти (1908-1930 рр.) та 12 старих карт України (приблизно 1900-ті роки).

2. 21 інтерв'ю українською та англійською мовами про українські будівлі в Музеї. Кожне інтерв'ю супроводжується фотографіями з інтер'єром музейної будівлі, спорідненими фотографіями з Провінційного архіву Альберти, планом будівлі, бібліографією.

3. 20 записів із грамплатівок 20-х рр. ХХ ст. (українські колядки, обрядові, весільні, церковні пісні тощо).

4. Віртуальна екскурсія по Музею з фотографіями, яка побудована в чотири етапи: вступ, ферми, сільське поселення, містечко.

5. Глумачний український словник. Англomовний глосарій пояснює українські та українізовані слова, що використовувались українськими канадцами у 1920-х рр. у східно-центральної частині Альберти.

6. Румунський словник¹⁵, де подано англійський варіант румунських слів, що їх використовували українські канадці у 1920-х рр. у східно-центральної частині Альберти.

7. Бібліографія опублікованих (включає 11 випусків «Наукових записок Відділу охорони історичних пам'яток») та неопублікованих джерел (звіти, оповіді).

8. Посилання на різні споріднені веб-ресурси.

Оцифровані документи з архівів Манітоби, Альберти та Саскачевану розміщено на освітньому веб-сайті «Популісти¹⁶ прерій: досвід націєбудівництва» (Prairie Populist: A Window on a Nation Building Experience), який був ініційований і є власністю *Товариства архівів Альберти* (Archives Society of Alberta, ASA) [11]. Рубрика «Віртуальний архів» (Virtual Archive) – це база даних, що вміщує понад 42 000 оцифрованих сторінок щоденників, листування, протоколів засідань, фотографій, брошур, які характеризують популістський (народницький) рух у трьох зазначених канадських провінціях. Пошук інформації в архіві здійснюється за такими параметрами: тема (сільське господарство, мистецтво, будівлі та пам'ятники, комерція, відкриття та дослідження, освіта, навколишнє середовище та природа, родина та особисте життя, «перші нації»¹⁷, медичне обслуговування, імміграція та життя поселенців, індустрія, робітничий клас, закон та правосуддя, збройні сили, багатокультурність, організації, політика та уряд, громадські події, залізниці, релігії, наука і технологія, спорт і дозвілля, транспорт, жінки); прізвище особи чи

---

¹⁵ Вихідці із Західної України використовували у своєму спілкуванні багато румунських слів, наприклад: бараболі (картопля), бринза (вид сиру), колачі (весільний хліб), гарбата (чай), май (травень), мама, пантоф (черевик), солонина (свинячий жир), веранда та ін.

¹⁶ Популізм, народництво (лат. *populus* — народ) – суспільні погляди і течії, які апелюють до широкого загалу і сповідують ідею прямої участі народу в управлінні, ідею недовіри до представницьких органів влади і стверджують, що мають прості рішення для розв'язання складних соціальних рішень [4].

¹⁷ Конституційний акт 1982 р. (Constitution Act) визнає три головні групи автохтонних народів у Канаді: «перші нації» (First Nations) (їх також називали „індіанцями”); інуїти (раніше відомі як ескімоси); і метиси [6].

назва організації, яка створила документ (автор); ключове слово. Тут вміщено фотографії українців у національному одязі, їхніх хатин, танцювальних колективів під керівництвом всесвітньовідомого українського балетмейстера Василя Авраменка та ін. Опис до кожної фотографії містить такі елементи: заголовок, назва фонду, дата(и), фізичний опис, зміст, місце зберігання, автор, шифр.

На веб-сторінці *Архіву та Спеціальних колекцій Манітобського університету* (University of Manitoba Archives & Special Collections) розміщено 27 цифрових колекцій [23]. Найбільше українських матеріалів є в таких веб-колекціях: «*Досвід іммігрантів у преріях*» (Prairie Immigration Experience), «*Жінки та освіта*» (Women and Education), «*Історичні пам'ятники, монументи та архітектурні пам'ятки Заходу*» (Landmarks, Monuments and Built Heritage of the West), «*Фонд Ірени Книш*» (Irene Knysh fonds) та «*Престиж прерій: вплив канадських митців на мистецтво Канади*» (Prairie Prestige: How Western Canadian Artists Have Influenced Canadian Art). Документи оцифровано з фондів Архіву Манітоби, Осередку української культури й освіти, Манітобського та Саскачеванського університетів, Архіву Української католицької архієпархії Вінніпегу, Історичного товариства Св. Боніфасія. Хронологічні межі онлайн-колекцій охоплюють 1899-2008 рр. і представлені у вигляді рукописних, друкованих, фотографічних та документів на магнітних носіях¹⁸.

Комітет архівів Саскачевану (Saskatchewan Archives Board) спільно з Генеалогічним товариством Саскачевану (Saskatchewan Genealogical Society) 2005 р. розробили веб-сайт «*Досвід поселенців Саскачевану*» (Saskatchewan Settlement Experience), який описує життя перших поселенців у провінції Саскачеван протягом 1870-1930 рр. [14]. Колекцію, згруповану за десятирічними періодами, можна переглядати у хронологічному порядку (до 1870 р., 1870-1880, 1880-1890, 1890-1900, 1900-1910, 1910-1920, 1920-1930 рр.) або за тематикою/рубрикою (сучасний Саскачеван, ландшафти провінції, корінне населення, етапи процесу заселення Саскачевану, карти поселень, життя в преріях, сільське господарство, праця та економічне зростання, транспорт та комунікації, жінки, освіта, релігія). Інформація про українців міститься в окремій рубриці «*Карти поселень*» (Settlement Patterns), де подано одинадцять фотографій та німе кіно «*Націєтворення в Саскачевані: українці*» (Nation Building in Saskatchewan: The Ukrainians). На веб-сайті також можна здійснити пошук за ключовим словом чи фразою, типом файлу (фото, документ, карта, відеодокумент, аудіодокумент, рисунок), шифром документа або громадою.

Осередок української культури й освіти (Ukrainian Cultural and Educational Centre) є неприбутковою громадською організацією, яка заснована у м. Вінніпезі 1944 р. з метою збирання,

---

¹⁸ Детальнішу інформацію про он-лайн колекції Манітобського університету див. Вінтонів Х. Електронні документальні колекції архівної україніки на веб-сайті Манітобського університету (Канада) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – К., 2009. – Вип. 10. – С. 91-107.

збереження та організації доступу до культурної спадщини українців у Канаді. Під його керівництвом знаходиться архів (200 лінійних метрів документів окремих осіб та 300 лінійних метрів документів організацій), мистецька галерея (понад 750 творів), бібліотека (понад 40 000 примірників книг та періодичних видань українською та англійською мовами) та музей (налічує 8 тис. експонатів) [9].

Веб-сайт «Жнива мрій» (Harvest of Dreams) заснований Осередком 1999 р. і представлений у мережі Інтернет англійською, французькою та українською мовами. Веб-сайт вміщує 6 рубрик з фотографіями та довідковими матеріалами, а саме: «Вступ» (Introduction); «Міфи та дійсність» (Persistent Myths, Changing Realities); «Громада в постійному русі» (Communities in Flux); «Джерела ідентичності» (Spheres of Identity); «Плекання нової української канадської ідентичності» (Developing a New Ukrainian Canadian Identity); «Висновки» (Conclusion). Тут зроблено спробу відтворити всю історію українців у Канаді – від невпевнених перших кроків переселенців на неосвоєній землі до формування потужної громади, що відіграла і продовжує відігравати важливу роль в економічному, політичному та суспільному житті Канади [7].

Обсяг статті не дозволяє проаналізувати веб-сайти всіх канадських установ, на яких достатньо повно представлена українська документна спадщина в Канаді. Проте, проаналізувавши структуру, методичку пошуку та інформаційне наповнення 9 веб-ресурсів, ми можемо зробити певні висновки та пропозиції:

1. Багато українських документів у Канаді тривалий час залишаються неупорядкованими через брак фінансів та кваліфікованих спеціалістів і тому вони залишаються практично незаними для науковців як в Україні, так і за кордоном. Це, наприклад, Архів м. Едмонтона, Бібліотека й Архів Св. Володимира в м. Калгарі, Український музей-архів ім. Патріарха Йосифа Сліпого у м. Монреалі, Архів Української вільної академії Наук (УВАН) і Військово-історичний музей-архів у м. Вінніпезі, Архів Проводу Пластової Станиці у м. Едмонтоні. Ці установи не мають власних веб-сайтів, а неповну інформацію про їхні фонди можна знайти в поодиноких публікаціях.

2. У деяких канадських установах (наприклад, Архів “Еспаланад” у м. Медісін Гат, Архів Альбертського університету в м. Едмонтоні, Архів міста Ванкувера, Українсько-канадський архів-музей Альберти у м. Едмонтоні, Архів Онтаріо у м. Торонто, Бібліотека рідкісних книг ім. Томаса Фішера при Торонтському університеті, Українсько-канадський дослідно-документаційний центр у м. Торонто, Бібліотека Саскачеванського університету та Архів Саскачеванського університету в м. Саскатуні, Архів музею отців Василіян у м. Мондері, Український музей Канади в м. Саскатуні, Архів міста Торонто, Архів Британської Колумбії у м. Вікторія, Бібліотека Карлтонського університету в м. Онтаріо, Музей імені Тараса Шевченка в м. Торонто та ін.) процес оцифрування їхніх фондів розпочався лише нещодавно, тому у перспективі багато документів

українських канадців будуть перетворені у цифрову форму та донесені до громадськості завдяки глобальній мережі Інтернет. Це відкриє нові можливості для дослідників-україністів.

3. Більшість канадських установ не мають окремих колекцій українського спрямування, що значно ускладнює їхній пошук на веб-сайтах. Частина документів можна знайти в онлайн-ових базах даних (Archives Network of Alberta (ANA), Alberta InSight, Réseau de diffusion des archives du Québec (RDAQ), Alberta InWord), веб-енциклопедіях (Alberta Online Encyclopedia, The Canadian Encyclopedia, Internet Encyclopedia of Ukraine, Encyclopedia of Saskatchewan) та веб-порталах (ARCHEION, ARCHIVESCANADA, MemoryBC, Multicultural Canada, Our Roots, Infoukes, Canadiana.org). Вирішити проблему розсіювання інформації та полегшити пошук необхідних матеріалів про українських канадців можна шляхом об'єднання всіх веб-ресурсів у єдиний комплексний веб-портал, наприклад, під назвою «Ukrainian Canadiana».

4. Раціональне використання можливостей сучасних інформаційних технологій, переведення документів у цифровий формат дає змогу тривалий час зберігати у компактній формі величезні документальні масиви, зробити максимально зручним і оперативним доступ до них та водночас обмежити доступ до оригіналів, що дозволяє забезпечити вищий ступінь фізичної збереженості документів. Досвід оцифрування документальних фондів, організації веб-виставок та створення баз даних, напрацьований у Канаді, слід активніше використовувати й у вітчизняних установах задля їхнього повноцінного входження у світове інформаційне суспільство.

Використана література

1. Архівна україніка в Канаді : довідник / упоряд. : І. Матяш (керівник), Р. Романовський, М. Ковтун та ін. ; Держ. комітет архівів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства, Канад. ін-т укр. студій Альберт. ун-ту. – К., 2010. – 882 с.

2. Білаш Р. Б. Євшан-зілля в Канаді : Село спадщини української культури, 1971–2007 рр. / Р. Білаш // Пам'ятки : археографічний щорічник. – К., 2007. – Т. 7. – С. 208-229.

3. Матяш І. Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, зміст / І. Матяш ; Держ. комітет архівів України ; Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; Нац. академія наук України ; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; Канад. ін-т укр. студій при Альберт. ун-ті. – К. : Горобець, 2008. – 152 с. : іл.

4. Словник іншомовних слів : 23 000 слів / Л.О. Пустовіт, О.І. Скопненко, Г.М. Сюта, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2000. –1018 с.

5. Browse by Product Type – Discover the Collection: Canada's Continuing Memory – Library and Arch [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.collectionscanada.gc.ca/discover/product/index-e.html#с>. – Заголовок з екрану.

6. Constitution Acts, 1867 to 1982 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://laws.justice.gc.ca/en/const/9.html#anchors:7>. – Заголовок з екрану.

7. Harvest of Dreams [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oseredok.org/ucsec/harvest/index.html>. – Заголовок з екрану.

8. Library and Archives of Canada Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lois.justice.gc.ca/en/L-7.7/249401.html>. – Заголовок з екрану.

9. Oseredok Website – Welcome [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oseredok.org/>. – Заголовок з екрану.

10. Overview – About the Collection – Library and Archives Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.collectionscanada.gc.ca/collection/003-300-e.html/>. – Заголовок з екрану.
11. Prairie Populist: A Window on a Nation Building Experience [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://142.244.252.16/prairiepopulism/>. – Заголовок з екрану.
12. Provincial Archives of Alberta [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://culture.alberta.ca/paa/about/default.aspx>. – Заголовок з екрану.
13. Provincial Archives of Alberta – HeRMIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://hermis.alberta.ca/paa/>. – Заголовок з екрану.
14. Saskatchewan Settlement Experience [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sasksettlement.com/>. – Заголовок з екрану.
15. The Glenbow Museum – Archives Photographs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ww2.glenbow.org/search/archivesPhotosSearch.aspx>. – Заголовок з екрану.
16. The Glenbow Museum – Collections & Research – Archives [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.glenbow.org/collections/archives/>. – Заголовок з екрану.
17. Ukrainian Cultural Heritage Village Guided Tour [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tapor.ualberta.ca/heritagevillage/>. – Заголовок з екрану.
18. Ukrainian Folklore Archives [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.museums.ualberta.ca/dig/search/ukrn/>. – Заголовок з екрану.
19. Ukrainian Folklore Centre [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arts.ualberta.ca/~ukrfolk/>. – Заголовок з екрану.
20. Ukrainian Folklore Sound Recordings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://projects.tapor.ualberta.ca/UkraineAudio/>. – Заголовок з екрану.
21. Ukrainian Traditional Folklore [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arts.ualberta.ca/uvp/index.htm?menu=1-0:0>. – Заголовок з екрану.
22. Ukrainian Weddings Exhibit [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.museums.ualberta.ca/exhibits/ukrnwedding/r_intro.html. – Заголовок з екрану.
23. University of Manitoba: U of M – Libraries – Archives & Special Collections – Digital Archives [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umanitoba.ca/libraries/units/archives/digital/>. – Заголовок з екрану.